British Council · Mekong Institute · University of Southampton · Can Tho University

Từ ý tưởng đến mô hình kinh doanh

Design Thinking & Business Model Canvas cho doanh nghiệp xanh

From Idea to Business Model — Design Thinking & the BMC for Green Ventures in the Mekong Delta

PGS.TS. Phan Anh Tú
Phó Hiệu trưởng, Trường Kinh tế — Đại học Cần Thơ
Cần Thơ, 20/7/2026

Lộ trình & thông điệp chính

Roadmap & the core message

1
Vấn đề thật
Real problem

›

2
Design Thinking
Giải đúng vấn đề

›

3
Value Proposition
Đề xuất giá trị

›

4
Business Model Canvas
Mô hình sống được

Ý tưởng hay ≠ mô hình kinh doanh.

Design Thinking bảo đảm bạn giải ĐÚNG vấn đề của khách hàng (desirability); Business Model Canvas biến insight đó thành một mô hình SỐNG ĐƯỢC (viability). Value Proposition là cây cầu nối hai công cụ.

Bức tranh lớn: đường ống phát triển ý tưởng xanh

The green-idea development pipeline

Desirability — có ai cần không? **Feasibility — có làm được không?** **Viability — có sống được không?**

Trước 12:00 hôm nay, mỗi nhóm đi hết đường ống này: phát biểu vấn đề → Value Proposition → BMC nháp → một prototype để kiểm chứng.

Design Thinking: tư duy lấy con người làm trung tâm

Human-centered design in five iterative steps

1

Empathize

Thấu cảm

Quan sát & lắng nghe nông hộ

2

Define

Xác định vấn đề

Phát biểu đúng nhu cầu

3

Ideate

Hình thành ý tưởng

Bung nhiều phương án

4

Prototype

Tạo nguyên mẫu

Làm bản thử nhỏ, rẻ

5

Test

Kiểm chứng

Học từ phản hồi thật

Không tuyến tính — mà lặp lại. Ta quay lại thấu cảm và định nghĩa lại vấn đề mỗi khi kiểm chứng cho kết quả bất ngờ. Với khâu sau thu hoạch — nơi phụ nữ nông thôn đảm nhiệm chính — cách tiếp cận lấy con người làm trung tâm đặc biệt phù hợp.

Case chính — Ecosoi: Design Thinking từ một cánh đồng khóm

Ecosoi: design thinking, lived

Khoảnh khắc khởi nguồn

Nữ giảng viên môi trường Vũ Thị Liễu chứng kiến những đám lá dứa cháy lụi trong ngọn lửa trên cánh đồng — và quyết định khởi nghiệp.

Ecosoi thành lập 3/2021: chế tạo máy tách sợi, đánh bông, chải sợi để biến lá dứa — phụ phẩm thường bị bỏ đi — thành sợi vải.

Mỗi quả dứa để lại 2–3 kg lá; ước tính hàng triệu tấn lá bị bỏ mỗi năm.

Khách hàng đầu tiên gồm Piñatex (Ananas Anam).
Gọi vốn 100.000 USD cho 20% cổ phần tại Shark Tank Việt Nam mùa 5; xuất khẩu tới Nhật, Mỹ, châu Âu.
6/2025: cùng Faslink & Trung Quy ra mắt vải sợi dứa PINALINA™; liên kết 100+ HTX trồng dứa.

Empathize	Trò chuyện với nông hộ trồng khóm; lá là gánh nặng — đốt/bỏ, gây khói và phát thải.
Define	"Nông hộ trồng khóm cần biến lá thải thành thu nhập, thay vì đốt bỏ."
Ideate	Sợi dệt, vải, giấy khóm, vật liệu composite; phụ phẩm còn lại → phân hữu cơ.
Prototype	Máy tách sợi + tổ nữ tách–phơi–se sợi; mẫu sợi thô đầu tiên.
Test	Bán mẻ sợi đầu cho khách; đo sản lượng & mức sẵn lòng tham gia của nông hộ.

Nguồn: Ecosoi (thành lập 2021); Shark Tank Việt Nam mùa 5 — VietNamNet; Diễn đàn Doanh nghiệp; vietnambiz; Ecosoi × Faslink ra mắt PINALINA™ (6/2025) — Tuổi Trẻ.

Nút thắt: từ insight đến Value Proposition

Where design thinking meets the business model

Hồ sơ khách hàng — nông hộ trồng khóm

Jobs — công việc

Xử lý lá sau thu hoạch; tăng thu nhập từ ruộng khóm

Pains — nỗi đau

Lá vô dụng, tốn công dọn; đốt gây khói, phát thải, có thể bị phạt

Gains — kỳ vọng

Thêm nguồn thu; đỡ cực; được bao tiêu ổn định

FIT

Bản đồ giá trị — giải pháp Ecosoi

Products

Máy tách sợi + dịch vụ; thu mua lá & sợi thô

Pain relievers

Biến lá thải thành nguyên liệu bán được; giảm đốt đồng

Gain creators

Thu nhập mới cho tổ nữ; bao tiêu; gắn chuỗi thời trang xanh

Value Proposition là cây cầu: output của Design Thinking, đồng thời là ô trung tâm của Business Model Canvas.

Business Model Canvas: 9 khối

Osterwalder & Pigneur (2010) — nine building blocks

Key Partners Đối tác chính	Key Activities Hoạt động chính	Value Propositions Đề xuất giá trị	Customer Relationships Quan hệ khách hàng	Customer Segments Phân khúc khách hàng
	Key Resources Nguồn lực chính		Channels Kênh phân phối	

Cost Structure Cơ cấu chi phí	Revenue Streams Dòng doanh thu

Feasibility — hạ tầng

Value Proposition

Desirability — khách hàng

Viability — tài chính

BMC điền cho Ecosoi — chuỗi sợi lá khóm

The Ecosoi / pineapple-leaf-fibre business model

Key Partners

HTX khóm; khuyến nông; Viện Mekong / ĐHCT; doanh nghiệp thời trang xanh (vd Faslink, dệt may Trung Quy — vải PINALINA™, 2025)

Key Activities

Chế tạo & chuyển giao máy; tập huấn tổ nữ; tách–phơi–se sợi

Key Resources

Lá khóm (gần miễn phí); máy tách sợi; tổ nữ được đào tạo

Value Propositions

Biến lá thải thành sợi có giá trị; giảm đốt đồng & phát thải; bao tiêu giảm rủi ro; nguyên liệu cho thời trang bền vững

Customer Relationships

Đồng hành, chuyển giao công nghệ; hợp đồng bao tiêu

Channels

HTX & khuyến nông; xưởng dệt/thủ công; kênh số (Zalo/FB)

Customer Segments

Nông hộ trồng khóm (nữ, khâu sau thu hoạch); xưởng dệt / thương hiệu thời trang xanh mua sợi

Cost Structure

Máy móc & bảo trì; lao động; phơi–sấy; logistics; tập huấn

Revenue Streams

Chuyển giao/cho thuê máy; bán sợi thô & sợi se; bán phân hữu cơ; phí tập huấn

Vòng tuần hoàn: lá khóm → sợi → phụ phẩm → phân hữu cơ → đất trồng khóm

Nguồn: Mô hình chuyển giao công nghệ của Ecosoi (VietNamNet, 2022); vùng khóm Cầu Đúc, Hậu Giang (cũ) — nay thuộc TP Cần Thơ từ 1/7/2025.

Lăng kính xanh: bền vững là thuộc tính của mô hình

Sustainability is an attribute of the model, not a slogan

Key Resources	Dùng dòng thải (lá khóm) làm nguyên liệu — waste feedstock
Cost / ngoại ứng	Giảm chi phí xã hội của việc đốt đồng (khói, phát thải)
Revenue	Có thể có dòng tác động: tài trợ, tín chỉ, thị trường xanh
Value Proposition	Mang cả giá trị môi trường và xã hội (sinh kế cho phụ nữ)

Hai điểm neo thực tế

Toàn cầu — Piñatex (Ananas Anam, Anh).
Vật liệu thay da từ sợi lá dứa, thương mại hóa 2016; từng hợp tác Nike, H&M, Hugo Boss. Nhưng 2025: công ty phá sản, thanh lý tài sản — bài học: "xanh" tạo khác biệt, nhưng chưa bảo đảm mô hình sống được (viability).

Địa phương — khóm Cầu Đúc (Hậu Giang cũ, nay thuộc TP Cần Thơ).
Giống Queen, đặc sản Tây Nam Bộ trên đất phèn; ~3.000 ha; đã có sản phẩm OCOP từ khóm.

Triple bottom line — People · Planet · Profit. Bốn tiêu chí Hội đồng chiều nay: đổi mới sáng tạo · mô hình kinh doanh · khả năng triển khai · tác động môi trường – xã hội.

Nguồn: Ananas Anam / Piñatex (ukft.org; RCA; FashionUnited & Modaes, 10/2025); khóm Cầu Đúc (Báo Nhân Dân; VietNamNet); NQ 202/2025/QH15.

Bắc cầu sang thực hành (09:35 – 12:00)

What each team must produce before noon

1

Phát biểu vấn đề

Một vấn đề môi trường – kinh tế thật ở địa phương, đã được thấu cảm

2

Value Proposition

Đề xuất giá trị khớp với pains & gains của khách hàng

3

BMC nháp

Chín khối, tối thiểu các ô: CS · VP · Channels · Revenue · Cost

4

Một prototype

Bản thử nhỏ + một cách kiểm chứng giả định rủi ro nhất

Bốn tiêu chí Hội đồng chấm chiều nay:
① đổi mới sáng tạo ② mô hình kinh doanh ③ khả năng triển khai ④ tác động môi trường – xã hội.

Chốt lại & câu hỏi khởi động

Three takeaways and a prompt to begin

1 **Giải đúng vấn đề trước**

Design Thinking bảo đảm desirability — đừng tối ưu giải pháp cho một vấn đề sai.

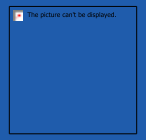
2 **Value Proposition là bản lề**

Nó nối Design Thinking với Business Model Canvas — và là ô trung tâm của mô hình.

3 **Xanh là thuộc tính của mô hình**

Không phải khẩu hiệu: dòng thải thành nguồn lực, sinh kế thành giá trị.

Câu hỏi khởi động cho các nhóm: *"Vấn đề môi trường nào ở địa phương bạn đang bị 'đốt bỏ' như lá khóm?"*

Nguồn & tài liệu tham khảo

Sources & references

Piñatex / Ananas Anam

UKFT (2022), ukft.org/ananas-anam-pvjuly22; Royal College of Art, rca.ac.uk — sợi lá dứa thay da, giảm đốt phụ phẩm & CO_2; TS. Carmen Hijosa; thương mại hóa 2016. FashionUnited; Modaes (10/2025) — Ananas Anam vào diện phá sản, thanh lý tài sản.

Ecosoi (case chính)

VietNamNet (2022): "Startup Việt phát triển công nghệ giúp biến lá dứa thành sợi vải"; Diễn đàn Doanh nghiệp (2022); vietnambiz (2022); ecosoi.com — thành lập 2021; 2–3 kg lá/quả; mô hình chuyển giao công nghệ cho HTX; khách hàng gồm Piñatex; Shark Tank VN mùa 5. Tuổi Trẻ; ecosoi.com (6/2025) — hợp tác Faslink & Trung Quy ra mắt vải PINALINA™; liên kết 100+ HTX; xuất khẩu Mỹ, EU, châu Á; 60 tấn lá tươi → 1 tấn sợi.

Khóm Cầu Đúc, Hậu Giang

Báo Nhân Dân (2023, 2025); VietNamNet (2024) — giống Queen; đặc sản Tây Nam Bộ trên đất phèn; ~2.000–3.100 ha (dao động theo nguồn/năm); sản phẩm OCOP từ khóm. NQ 202/2025/QH15 — Hậu Giang sáp nhập vào TP Cần Thơ từ 1/7/2025.

Khung lý thuyết

Osterwalder & Pigneur (2010), Business Model Generation — Business Model Canvas. Design Thinking: mô hình 5 bước lấy con người làm trung tâm.

Lưu ý thuật ngữ: khóm = thơm (Nam Bộ) = dứa (Bắc Bộ) = pineapple (Ananas comosus) — không nhầm với lá dứa thơm (pandan).